

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Коротецької Юлії Дмитрівни
«Сучасний документаційний супровід діяльності православних
релігійних організацій України», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю
27.00.02 – документознавство, архівознавство**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Розвиток інформаційно-документних систем в сучасному суспільстві обумовлений не тільки значним збільшенням кількості документів, а й поширенням засобів інформаційно-комунікаційних технологій та їх впровадженням в різних галузях. Слід підкреслити, що релігійні організації посідають особливе місце в соціумі, вони тісно пов'язані з еволюцією релігійних документів, з розвитком церковного діловодства, з реформами державного управлінського апарату, соціополітичними, економічними та культурними змінами. В суспільстві активізуються зовнішні та внутрішні церковні комунікації; за умов збільшення електронних документів значно поширюється релігійна інформація в інформаційно-мережевому просторі, посилюється впливовість релігійних вірувань.

Саме актуальним питанням сучасного стану розвитку релігійних документів та документаційних систем, присвячена кандидатська дисертація Ю.Д.Коротецької, метою якої є обґрунтуванні теоретичних та практичних засад удосконалення документаційного супроводу діяльності православних релігійних організацій України в сучасних умовах інформаційного суспільства. Відповідно до сформульованої мети дослідження дисертантом визначені задачі, пов'язані з комплексним аналізом сучасного стану та особливостей організації документаційного супроводу діяльності цих організацій; визначенням та обґрунтуванням розвитку основних комунікаційних каналів та засобів реалізації документаційного супроводу діяльності православних релігійних організацій; виявленням типо-видової

структури документних ресурсів веб-сайтів православних релігійних організацій; обґрунтуванням перспективних напрямів удосконалення електронно-документаційного супроводу діяльності православних релігійних організацій України в інтернет-просторі.

Актуальність обраної теми дисертації обумовлена відсутністю узагальнюючих комплексних наукових праць за такої проблематики в науковому напрямі документознавства.

Наукова робота виконувалась в рамках комплексної наукової теми Харківської державної академії культури «Документально-комунікаційні структури суспільства: інноваційні стратегії розвитку» (реєстраційний № 0109U000512).

Обґрунтованість і достовірність наукових висновків. Достовірність й обґрунтованість наукових положень, висновоків і результатів дисертації Ю.Д.Коротецької забезпечується комплексним застосуванням соціокомунікативного, системного, функціонального, історичного підходів; комплексу дослідницьких методів: класифікаційного, моделювання, компаративного, вебметричного аналізу; загальнонаукових методів, а також інформаційного та системно-функціонального підходів для розв'язання окреслених проблем дослідження.

Наукова новизна. Дисертаційна робота є самостійним, оригінальним дослідженням, яке має наукову новизну і практичне значення. Зокрема, важливою в рамках поставлених дисертанткою завдань є розробка базових складових перспективного проекту розвитку документаційного супроводу православних релігійних організацій із запровадженням системи електронного документообігу в умовах інтернет-комунікаційного простору. Слід також позитивно відзначити запропоновану здобувачкою систему змістових та типологічних характеристик документного контенту веб-сайтів релігійних організацій християнських конфесій.

Актуальним є обґрунтування рівнів комунікаційної взаємодії церковних установ із зовнішнім та внутрішнім середовищами, які забезпечують два

основні напрями церковної діяльності — культову та позакультову, що потребує ефективної системи документаційного супроводу.

Практична значущість. Результати досліджень можна використовувати в дослідницькій, навчальній та практично-фаховій діяльності з документознавства та архівознавства, в процесі підготовки кадрів зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», в системі підвищення кваліфікації працівників інформаційної та діловодно-адміністративної діяльності. Вони можуть слугувати науково-методичним базисом для розширення інформаційного забезпечення діяльності духовних навчальних закладів, в напрямі розвитку сучасних засобів і технологій електронних церковних комунікацій.

Основні наукові результати, висновки і рекомендації дисертації пройшли апробацію під час вітчизняних та міжнародних наукових конференцій та знайшли відображення у публікаціях у фахових виданнях. За результатами дисертаційних досліджень опубліковано 15 наукових праць, серед яких 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в іноземному виданні (Польща), 10 праць у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура дисертації відповідає меті, завданням, авторській логіці дослідження основних аспектів обраної проблеми.

У вступі дисертантом обґрунтована актуальність теми дисертаційного дослідження, сформульована мета роботи та основні завдання, подано відомості щодо наукової новизни та практичної цінності одержаних результатів, інформацію про особистий творчий внесок, апробацію роботи та наукові публікації.

У **першому розділі** *«Теоретико-методичні основи дослідження документаційного супроводу діяльності релігійних організацій»*, аналізуючи стан наукової розробки тематики дисертаційного дослідження, Ю.Д.Коротецька вдається до проблемного підходу, характеризуючи наукові

публікації за тематичними напрямками; характеризує історичні передумови формування системи документаційного супроводу діяльності релігійних організацій; обґрунтовує теоретичну базу та методи дослідження.

Варто відмітити ґрунтовний аналіз наукової літератури, що дозволив сформулювати уявлення стосовно передумов інституціоналізації системи церковного діловодства в Україні на різних етапах його розвитку; теоретичних основ розвитку документознавства та значення релігійних документів. Заслуговує на увагу дослідження розвитку службової документації в межах документаційного супроводу релігійних організацій; вивчення складу галузевої підсистеми релігійної документації, яка відбиває зміст культової діяльності релігійних установ, реалізацію духовної сфери життєдіяльності соціуму.

Обґрунтовано використання методичних підходів та методів для розв'язання окреслених в дисертаційному дослідженні завдань, серед яких: соціокомунікативний, системно-функціональний, історичний, а також комплекс методів: компаративний, класифікаційний, джерелознавчий, контент-аналіз публікацій, вебометричний аналіз релігійного сегменту ресурсів Інтернету та інші.

У **другому розділі** *«Система документаційного супроводу діяльності релігійних організацій: структурні та типологічні характеристики»*, який складається з трьох підрозділів, автором проаналізовано особливості діяльності православних релігійних організацій в контексті інформаційно-документного середовища; структурні характеристики релігійних документів; особливості розвитку релігійної періодики в якості складника документаційного супроводу релігійних організацій.

У підрозділі 2.1. Особливості діяльності православних релігійних організацій в умовах формування документаційної системи простежено специфічні завдання та функції церковних інституцій, які діють у різних напрямках формування світогляду та організації релігійного життя віруючих. Акцентовано увагу на зовнішніх та внутрішніх функціях релігійних

організацій, що реалізуються переважно на основі комунікативної функції. Автором підкреслено, що реалізація цих функцій потребує потужної документаційної підтримки, в умовах поширення кількості релігійних документів, які вимагають організації їх документообігу та архівного зберігання.

Основними результатами підрозділу 2.2. Потік релігійних документів: типологічні, змістовні та формальні характеристики є ґрунтовний типологічний аналіз документації релігійних організацій, який текстуально обґрунтовано та візуально підтверджено на рис. 2.2.-2.6. Зазначено, що в існуючій системі документаційного супроводу діяльності релігійних установ сформувалися дві базові системи документації: система інфраструктурної документації, яка за основними видами управлінських документів є типовою та використовується в будь-яких сферах, та система галузевої документації, до якої належать специфічні види документів, що відбивають особливості діяльності релігійних установ — відправлення релігійних культів і ритуальних обрядів. Саме друга група документів має специфічні відмінності від управлінських документів світських установ, зокрема це емблеми церков, храмів або священнослужителів на бланках документів, наявність символу православного хреста та інші особливості релігійного формування.

У підрозділі 2.3. Релігійна періодика як джерельний комплекс у складі сучасного документаційного супроводу діяльності релігійних організацій проаналізовано формальні та змістовні характеристики релігійних періодичних видань: журнальних та газетних. Визначено їх типологічні групи, зокрема, за засновником релігійні періодичні видання поділяються на: загальноцерковні, єпархіальні, видання монарших Чинів і Згромаджень.

Значну увагу приділено електронним релігійним журналам, які не мають друкованих аналогів. За результатами аналізу журналів православних церков та інших релігійних організацій, вказаних в рейтингу Фестивалів православних ЗМІ (2009 р., 2012-2013 рр.), відзначено тенденцію поступового збільшення кількості релігійних мережних журналів, розширення їх читацької

аудиторії через вільний доступ до їх цифрових архівів на веб-сайтах релігійних установ.

У **третьому розділі** *«Перспективні напрями розвитку документаційного супроводу діяльності релігійних організацій України»*, який містить три підрозділи, автор визначає особливості документаційної складової контенту веб-сайтів православних релігійних організацій України; аналізує засоби електронних комунікацій в якості основи підвищення ефективності документаційного супроводу сучасних релігійних організацій; обґрунтовує перспективну модель розвитку електронно-документаційного супроводу діяльності православних релігійних організацій в інтернет-просторі.

У підрозділі 3.1. Особливості документаційної складової контенту веб-сайтів православних релігійних організацій України - на основі вебметричного аналізу контенту веб-сайтів православних релігійних організацій виявлено особливості його структури та стан документаційного наповнення, визначено найзмістовніші документні ресурси в контексті їх конфесійної приналежності та рейтингу використання. За результатами такого аналізу охарактеризовано понад 200 офіційних сайтів, персональних та каталогів, доповнених таблицями та схемами, що візуалізують отримані результати та підкреслюють суттєве значення електронних документів релігійного змісту для розвитку сучасних релігійних комунікацій в інтернет-просторі. Серед таких документів превалюють статuti, укази, розпорядження, звернення, послання та інші.

Продовження свого дослідження релігійних електронних документів в інтернет-середовищі Ю.Д. Коротецька здійснює у підрозділі 3.2. Засоби електронних комунікацій як основа підвищення ефективності документаційного супроводу сучасних релігійних організацій. На основі вивчення церковних комунікацій в мережі авторкою охарактеризовано сучасні засоби діяльності православної церкви через три типи комунікацій, серед яких: соціальні мережі, дискусійні форуми та чати, засоби передачі миттєвих повідомлень (ICQ, Skype), відео/аудіо-конференції тощо. Поряд з текстовими електронними документами на

сайтах розміщено й графічні зображення та ілюстрації, наприклад, цифрові фотокопії з зображенням церковних споруд, фоторепортажі про значні події тощо. Відео- та мультимедійних документів — значно менше, як і інших інтерактивних засобів комунікацій. Таку інформацію схематично доповнено таблицями, рисунками, додатками.

У підрозділі 3.3. Перспективна модель розвитку електронно-документаційного супроводу діяльності православних релігійних організацій в інтернет-просторі узагальнено сучасні засоби та технології вдосконалення організаційного та техніко-технологічного забезпечення процесів документування інформації та їх інтеграція у глобальне комунікаційне середовище.

Запропоновано та обґрунтовано концептуальну модель розвитку електронно-документаційного супроводу діяльності православних релігійних організацій України, яка умовно має три складові: організаційну, техніко-технологічну, ресурсну. Важливе значення має структурування системи електронного документообігу (СЕД) в якості базової для моделі, що пропонується, та у якій основними функціональними підсистемами є електронна канцелярія та електронний архів. Авторкою відзначається, що головними компонентами ресурсної складової системи православних релігійних організацій мають стати: потоки й масиви електронних документів, що є об'єктами діяльності електронних канцелярій та архівів, які забезпечують супровід внутрішньоцерковних комунікацій; фонди електронних бібліотек книжкових та періодичних видань релігійної тематики, які обслуговують зовнішньоцерковні комунікації; мережні документні ресурси веб-сайтів релігійних організацій, структуровані на основі єдиних галузевих форматів і комфортних інтерфейсів та консолідовані на базі спеціалізованих хмарних платформ. В цьому підрозділі комплексно проаналізовано загальні стратегії та конкретно-прикладні завдання впровадження моделі досліджуваної системи у контексті міжнародних тенденцій інтегрування до галузевого релігійного інтернет-середовища.

Основні наукові положення, висновки і результати дисертації підтверджені матеріалами теоретичного й емпіричного характеру, а також висновками до кожного розділу. Загальні висновки подані згідно з авторською концепцією та свідчать про досягнення мети і завдань дослідження, містять основні наукові результати дисертації, рекомендації щодо реалізації.

Особистий внесок здобувача є незаперечним, наукові висновки та рекомендації дисертації мають самостійний і творчий характер.

Автореферат відповідає змісту дисертації, розкриває її основні положення, наукові висновки і рекомендації, написаний літературною мовою, що сприяє адекватному уявленню про особистий внесок здобувача, наукову і практичну значущість проведеного дослідження. Його структура, наповнення й оформлення відповідають вимогам, які висуваються Міністерством освіти і науки України до авторефератів дисертацій кандидатського рівня.

Разом із тим, дисертаційне дослідження Ю.Д. Коротецької містить певні дискусійні моменти, **побажання та зауваження**.

Так, робота виграла б від висвітлення проблематики дослідження у більш поширеному порівнянні та уточненні спеціальної термінології (релігійний документ - церковний документ, електронний архів, електронна канцелярія тощо) з джерелами нормативно-правової бази, зокрема стандартами, що регламентують сучасні положення щодо електронних документів, цифрових підписів та їх значення для будь-яких галузевих документів.

Дисертанкою досить ретельно проаналізовано типологічні характеристики релігійних документів у пп. 2.2., а також детально вивчено склад документного контенту релігійних веб-сайтів у пп.3.1. Вважаємо, що було б доцільно приділити більшу увагу співставленню «традиційних» (паперових) та електронних документів у подібному типологічному аспекті.

Розглядаючи використання інтерактивних комунікаційних сервісів у пп.3.2. на рівні компаративного аналізу веб-сайтів православної та католицької конфесій, в тому числі й зарубіжних, бажано було б розглянути результативність та ефективність їх використання користувачами-вірянами на основі зворотнього зв'язку з ними.

Загальні висновки. Водночас, слід констатувати, що висловлені зауваження носять рекомендаційний характер та не применшують важливість та актуальність проведеної Ю.Д. Коротецькою в процесі дослідження наукової роботи та отриманих результатів. Можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Ю.Д. Коротецької «Сучасний документаційний супровід діяльності православних релігійних організацій України» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати та яка відповідає нормативним вимогам, які висуваються Міністерством освіти і науки України до робіт, що подаються на присудження наукового ступеня кандидата наук, викладеним у п. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567. Автор дисертаційної роботи Коротецька Юлія Дмитрівна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.02 – документознавство, архівознавство.

Офіційний опонент:

кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент, доцент кафедри культурології та
інформаційних комунікацій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв

